

Mellan rätt och moral

En konst- och kulturdragkamp

av Olof Santesson

TITEL:

Parthenonsyndromet. Kampen om kulturskatterna

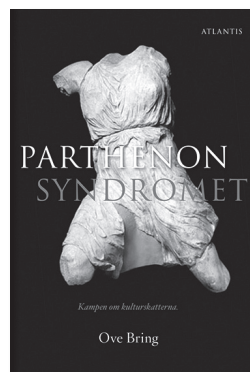
FÖRFATTARE:

Ove Bring

FÖRLAG:

Atlantis, Livonia Print, Riga 2015

BREDDEN I LEDAMOTEN Ove Brings författarskap blir rent märkvärdig. Nedrustning, FN-stadgan, totalförsvaret, neutralitet – rätten är bottenplattan, Ju längre han skriver, desto fler ämnen behandlar han med akkuratess. Så och i den rikt illustrerade *Parthenonsyndromet* om vad som faktiskt är ett av vår tids stora konfliktämnen fast mänskligt liv inte står på spel, eller just därför. Det är om våra konst- och kulturskatter man strider, ofta rent av i termer av nationens ära.

Föremål har i massor tagit som krigsbyte, särskilt de senast två århundradena, rövats bort, stulits, konfiskerats, tagits/smugglats med vetenskapliga ambitioner eller på grund av europeiskt översitteri mot exempelvis ”naturfolk”. Vi njuter av dessa föremål i världens främsta museer, eller så ser vi dem inte alls därför att de hamnat i institutioners källare eller göms av någon skrupelfri ägares, kanske i kassaskåpet. Har de kommit att tillhöra oss människor gemensamt, universellt som museerna hävdar, eller borde de som symboler för oegentligheter eller politiskt och kolonial exploatering lämnas tillbaka varifrån de togs?

Bring är en företrädare för vad man helt ovetenskapligt skulle vilja kalla en upplyst folkrätt. Han står på stadig rättslig grund men sitter inte fast i dogmer utan arbetar sig omsorgsfullt genom olika fall. Det kan finnas omständigheter som är sådana att en majoritet av nationer vill ingripa mot uppenbara missbruk, till exempel R2P (Responsibility to Protect, Rätten av skydda). Då kunde ett ingripande kännas tryggt motiverat även om FN:s säkerhetsråd hade låst sig. På motsvarande sätt trevar Bring sig fram till vad rättslig och/eller moraliskt kan motivera återställande, restitution, till ursprungsländer eller – ägare, i den mån det går att någorlunda säkert fastställa.

I Brings sällskap gör man som flera gånger tidigare en bildningsresa. Man kan av någon anledning fråga efter vilka lord Elgin gjorde upp med om Parthenonfrisen, var de gamla grekerana kom in i själva det klassiska templet på Akropolisklippan och hur det ursprungligen såg ut. Bring ger svaren. Tillståndet för Elgin att bortföra rester gavs i ett ottomanskt regeringsdokument, en firma, framförhandlad av den brittiska Istanbulambassadens dragonman (tolk och skrivare). Turkiska po-

tentater i Aten som nämns var cadin (högste domaren), voivoden (civil guvernör) och disdaren (militär guvernör). Parthenon kom man in i från öster. Långsidorna bestod av sjutton doriska kolonner, kortsidorna av åtta med en inre rad av sex. Ovanför kolonnerna löpte en rad med kvadratiska fält, metoper, på kortsidorna ovanför metoperna låg pediment, och runt hela byggnaden löpte den omryktade frisen.

Dessa titlar och facktermer bara som några smakprov ur den djupa kunskapskälla som Bring tar oss in i. Mängden av redogörelser och detaljbeskrivningar låter sig inte redovisas i en kort recension. Boken är till för att i sin helhet läsas av den som vill veta mer om vårt kulturarv i vidaste mening. Kapitelrubriker som "Krigsbyten: Segrarnas rättvisa", "Ursprungsländer mot muséer och regeringar", "Juridikens redskap mot det kriminella", "Urfolk mot majoritetssamhället", och "Religiös fanatism mot det universella" antyder innehållets bredd.

Till det fantasieggade som presenteras är en mask från 3 100 år före Kristus, den äldsta kända naturalistiska avbildning av ett mänskligt ansikte vi känner. Dödahavsruellarnas historia finns givetvis med, liksom uppgifter om vad som utträttas i Interpol, UNESCO och domstolar

Boken bär sitt namn efter innehållet i det kapitel som heter "Parthenon. Aten mot London". Det var i rasmassorna efter den stora explosionen 1687, när Akropolis rymde ett stort turkiskt militärt krutförråd, som Elgin och hans sällskap vid 1800-talets början gjorde sina fynd. Vi får följa kapets färd till British Museum och de grekiska myndigheternas kamp för att få tillbaka allt som finns kvar av det som en gång gav glans åt

Akropolis. Lord Elgin hade ju haft ett ottomanskt tillstånd, så det han gjorde var inte olaglig men väl omoraliskt. Författaren döljer inte sin uppfattning, liksom han inte heller gör det i frågan om en annan ryktbar strid – den om den världsberömda lilla bysten Nefertiti. Där tycker han att museimännen i Berlin inte har gjort några försök att inför egyptiska krav på restitution och reda ut hur den hamnade i tysk ägo.

Nazistiska enorma konststölderna kan ingen försvara, knappast någon heller Sovjets roffier i det besegrade Tyskland som hämnd och vedergällning för Hitlertysklands krigsbrott. "Repressalier är inte förbjudna under krigets lagar, men de ska då syfta till att korrigera motpartens folkrättsvidriga beteende", skriver Bring strängt. Folkrättsjuristen visar sig när han pekar på 1954 års Haagkonvention till skydd för kulturegendom.

Numera måste vi inse att folkens självbestämmanderätt rimligen inkluderar kulturarvet. Den tid är över när västvärldens museifolk kunde rida på att de vårdade föremål bättre än man kunde i ursprungsländerna, det borde inte minst gälla Parthenon och Nefertiti.

En ändring har skett, också i avvägningen mellan rätt och moral. Kvarlevor förs hem. Experter kan inte längre kategoriskt avvisa krav på återförande av artefakter. Inställningen är numera att avgöranden får ske från fall till fall. Det uppskattas av Ove Bring.

Silverbibeln från Prag får vi i alla fall behålla. Den skrevs på östgotiska, och det finns ingen östgotisk nation eller något östgotiskt folk som kan göra anspråk på den.

Recensenten är ledamot av KKrVA.